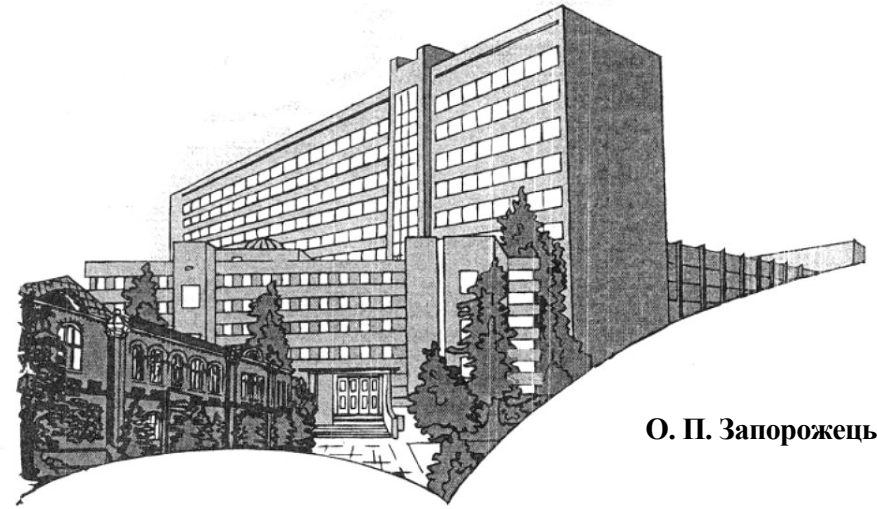

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет біології, географії та екології
Кафедра біології людини та імунології**

О. П. Запорожець

ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ

методичні рекомендації до практичних занять

**здобувачів ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 091 Біологія
заочної форми здобуття освіти**

Херсон – 2020

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Кафедра біології людини та імунології**

ЗАПОРОЖЕЦЬ О.П.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ

методичні рекомендації до практичних занять

**здобувачів ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 091 Біологія
заочної форми здобуття освіти**

Херсон 2020

Запорожець О.П.

З–33 Психофізіологія: методичні рекомендації до практичних занять здобувачів ступеня вищої освіти магістр спеціальності 091 Біологія заочної форми здобуття освіти / О.П. Запорожець. – Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2020. – 24 с.

ISBN 978-617-7783-56-4 (електронне видання)

Методичні рекомендації з дисципліни «Психофізіологія» є керівництвом для проведення практичних занять, направлених на оволодіння психофізіологічними методами дослідження та закріплення теоретичних знань лекційного курсу.

Методичні рекомендації містять опис освітньої дисципліни, пояснення щодо організації та форм практичної роботи студентів, тематичний план практичної роботи та плани проведення практичних занять, питання контролю роботи студентів, а також список літератури.

Запропоновані матеріали допоможуть студентам у засвоєнні навчального матеріалу.

Даний практикум розрахований на здобувачів ступеня вищої освіти магістр біологічних спеціальностей закладів вищої освіти (заочної форми здобуття освіти).

Рецензенти:

Блінова О.С., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету;

Чорнозуб А.А., доктор біологічних наук, професор, декан факультету фізичного виховання та спорту Чорноморського національного університету імені Петра Могили

*Обговорено на засіданні кафедри біології людини та імунології
Протокол від 3 жовтня 2018 р. № 3*

*Розглянуто на засіданні науково-методичної ради факультету біології, географії і екології
Протокол від 8 листопада 2018 р. № 2*

Схвалено науково-методичною радою Херсонського державного університету

Протокол від 14 грудня 2018 р. № 2

Рекомендовано до друку за ухвалою вченої ради Херсонського державного університету

Протокол від 27 грудня 2018 р. № 5

УДК 159.913(072)

ISBN 978-617-7783-56-4 (електронне видання)

© О.П. Запорожець, 2020

© ФОП Вишемирський В. С., 2020

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	4
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	6
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФОРМИ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	7
ОПИС ОСВІТНЬОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ	9
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ	10
Практичне заняття 1. Психофізіологія відчуття та сприймання	10
Практичне заняття 2. Психофізіологія мислення. Психофізіологія мовлення.....	11
Практичне заняття 3. Психофізіологія рухової активності. 14	
Практичне заняття 4. Психофізіологія свідомості та несвідомого.....	15
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ (ЗАЛІКУ)	17
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	20

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Згідно із сучасними науковими уявленнями психофізіологія являє собою галузь науки, яка вивчає закономірності співвідношення психологічного і фізіологічного для встановлення психофізіологічних механізмів життєдіяльності, поведінки, розвитку, навчання та праці людини. Вивчення дисципліни «Психофізіологія» спрямовано на пізнання основних закономірностей формування фізіологічних реакцій, які виявляються у процесі психологічних станів і змін організму та передбачає засвоєння знань про структуру і закономірності функціонування різних відділів нервової системи, принципи переробки інформації у ЦНС, про нейрональні механізми формування, підтримання та реалізацію вищих психічних функцій. Знання з «Психофізіології» сприяють поглибленому розумінню того, яким чином виникає те або інше психічне явище та як воно інтегрується у загальну схему організації поведінки.

Сучасна психофізіологія пов'язана тісними міждисциплінарними зв'язками еволюцією і анатомією нервової системи, фізіологією нервової системи та вищої нервової діяльності (ВНД), із загальною та фізіологічну психологією, «нормальною» нейропсихологією та багатьма іншими галузями біологічних, психологічних і медичних знань.

Мета вивчення дисципліни - формування у студентів адекватних наукових уявлень про зв'язок між психічними явищами та психофізіологічними процесами діяльності організму, про систему психофізіологічних знань, про принципи переробки інформації у ЦНС та нейронні механізми сенсорних процесів, рухів, пам'яті, навчання, функціональних станів и емоцій, мовлення, мислення; про основні методи психофізіологічних досліджень.

Очікуваними результатами вивчення курсу є оволодіння студентами методологічними і практичними принципами визначення закономірностей формування функціональних станів організму та участі різних відділів нервової системи і фізіологічних систем організму у формуванні та регуляції як функціональних станів у різних видах діяльності так і в різних ситуаціях.

Рівень засвоєння змісту курсу передбачає знання студентами основних механізмів забезпечення психічної діяльності, оволодіння методологічними і практичними принципами визначення закономірностей формування функціональних станів організму та участі різних відділів нервової системи і фізіологічних систем

організму у формуванні та регуляції як функціональних станів у різних видах діяльності так і в різних ситуаціях, знання сучасних методів дослідження мозкових структур та вміння використовувати здобуті знання для розуміння механізмів регулювання функцій організму людини, підготовку студентів до практичної роботи з людьми та набуття ними необхідних вмінь з практичної психофізіології для застосовування їх на практиці.

Студенти повинні вміти організовувати спільну діяльність та міжособистісні взаємодії суб'єктів професійної діяльності за рахунок обирання адекватних методів для вивчення етапів онтогенезу, що найбільш чутливі до корегуючи педагогічних впливів, спрямованих на розвиток таких важливих когнітивних функцій, як сприйняття, увага, пам'ять, мислення; визначати за фізіологічними показниками ступінь функціональної напруженості стану організму; формулювати мету і завдання дослідження нейродинамічних властивостей (рухливості нервових процесів і їх урівноваженості); досліджувати стан фізіологічних функцій та процесів людини; аналізувати отримані результати дослідження; формулювати висновки та складати відповідний протокол. У процесі практичної роботи студенти опановують додаткові знання з дисципліни, які допомагають засвоїти навчальний матеріал.

Повноцінне опанування навчального матеріалу передбачає систематичну самостійну роботу студентів для закріплення знань.

Послідовність і зміст розділів, визначених навчальною програмою, забезпечують цілісність лекційного і практичного засвоєння матеріалу.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дисципліна «Психофізіологія» призначена для підготовки магістрів природничо-наукових напрямків, її особливість полягає в істотній відмінності за предметом свого дослідження від такої досить близької та схожої за назвою наукової дисципліни як фізіологічна психологія, що вивчає фізіологічні механізми психічної діяльності на всіх рівнях її організації.

Тенденції розвитку сучасної психофізіології полягають у зміщенні інтересів від дослідження нейродинамічних основ психіки до вивчення фізіологічних процесів у структурі активної, психічно опосередкованої взаємодії людини зі світом.

Згідно із сучасними науковими уявленнями психофізіологія являє собою галузь науки, яка вивчає закономірності співвідношення психологічного і фізіологічного для встановлення психофізіологічних механізмів життєдіяльності, поведінки, розвитку, навчання та праці людини.

Отже предметом вивчення психофізіології можна вважати саме психофізіологічні механізми життєдіяльності, поведінки, розвитку, навчання та праці людини.

Основне завдання дисципліни - ознайомлення з основами психофізіології в аспектах застосування знань, засобів і технологій у процесі психічної реабілітації людини на основі психофізіологічних особливостей формування і відновлення розумової та фізичної працездатності. Крім того, студенти формують практичні навички профілактики нервово-емоційного напруження та втоми, діагностування функціонального стану організму.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФОРМИ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Головна мета практичних занять – засвоєння та закріплення найважливіших теоретичних понять курсу.

Під час практичного заняття студент повинен продемонструвати наявність відповідних теоретичних знань та вміння використовувати їх на практиці. Студенти детально аналізують основні закономірності фізіологічних реакцій у процесі різних впливів на організм збуджуючих факторів, що зумовлюють зміни психофізіологічного стану, закріплюють теоретичні положення психофізіології, набувають вмінь та навичок індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

Теми практичних занять надаються викладачем та повністю співпадають з навчальною робочою програмою.

Практичне заняття проводиться на підставі як теоретичного матеріалу, що відображений у лекційному курсі, так і містить матеріал, що належить до самостійної навчальної роботи студента. Підготовка до практичного заняття потребує ґрунтовної теоретичної і практичної самостійної роботи студентів, передбачає уважне ознайомлення з конспектом лекцій і рекомендованою літературою.

У процесі практичних занять відбувається перевірка засвоєння здобутих знань шляхом застосування попередньо підготовленого методичного матеріалу – тестів для виявлення ступеня опанування студентами необхідних теоретичних і практичних положень. Відповідаючи на питання, поставлені викладачем, бажано самостійно наводити практичні приклади, що відображають та підтверджують зміст і функцію теоретичних понять, які розглядаються.

Вивчаючи відповідну теоретичну тему курсу, слід постійно приділяти увагу практичній спрямованості теоретичного матеріалу. Обговорюючи будь-яку теоретичну тему, особливу увагу слід приділяти аналізу різних методологічних та практичних шляхів її вирішення.

На практичних заняттях застосовуються такі форми аудиторної діяльності, як опитування, аналіз типових помилок, дискусії, семінари, рефлексійний аналіз розуміння матеріалу.

На семінарах обговорюються попередньо визначені питання, до яких студенти готують тези виступів, реферати. Під час проведення семінарів виявляються:

- уміння студентів аналізувати навчальний матеріал;
- здатність формулювати та відстоювати свою позицію;
- активність;
- можливість науково мислити;
- навички самостійної роботи з літературою, першоджерелами з дисципліни та методикою їх опрацювання;
- якістю написання рефератів.

Дискусійні та багатопланові теоретичні проблеми готуються студентом для обговорення на практичному занятті заздалегідь та виключно під керівництвом викладача.

У дискусіях виявляються індивідуальні особливості студентів щодо розуміння обговорюваного питання, вони навчаються у творчій суперечці визначати істину, встановлювати особисту і спільну точки зору з обговорюваної проблеми. У процесі дискусії студенти збагачують зміст вже відомого матеріалу, впорядковують і закріплюють його.

Форми проведення семінарів і дискусій можуть бути різні. При вивченні дисципліни «Психофізіологія» застосовують такі форми:

- у вигляді запитань і відповідей з коментарями;
- розгорнуті бесіди;
- дискусії за принципом круглого столу;
- обговорення письмових рефератів студентів та їх оцінювання;
- вирішення проблемних питань та аналіз конкретних ситуацій;
- у режимі «мозкової атаки» або у формі «потоків ідей»;
- «майстер-класи».

За бажанням студента на практичному занятті їм може бути представлено додаткові, більш поглиблені знання з курсу у вигляді реферату або усного повідомлення.

Практичне заняття передбачає як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, що залежить від змісту теоретичного матеріалу.

ОПИС ОСВІТНЬОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітньої дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 09 Біологія	Вибіркова (Дисципліни вільного вибору студента)
	Спеціальність 091 Біологія	
Кількість модулів – 2	Ступінь вищої освіти: другий (магістерський)	Рік підготовки: 1-й
Змістових модулів - 2		Семестр: 2-й
Загальна кількість годин - 90		Лекції: 4
		Практичні, семінарські: 4
		Самостійна робота: 82
	Форма контролю: залік	

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

№	Назва теми та зміст практичної роботи	Кількість годин
1	2	3
I. Змістовий модуль. Тема: Психофізіологічні механізми когнітивних процесів		
1.	Кодування інформації у нервовій системі. Сприйняття.	1 год.
2.	Психофізіологія мислення та мовленєвих процесів. Асиметрія півкуль.	1 год.
Усього за модуль		2 год.
II. Змістовий модуль. Тема: Психофізіологія функціональних станів та емоцій		
24.	Керування рухами та вегетативними реакціями.	1 год.
25.	Свідомість як психофізіологічний феномен. Психофізіологія несвідомого.	1 год.
Усього за модуль		2 год.
Усього за курс		4 год.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Психофізіологія відчуття та сприймання

Вид заняття: Семінар-розгорнута бесіда.

Навчальні цілі заняття: знати та вміти пояснювати психофізіологію процесів сприйняття.

План заняття:

1. Вступна організація, повідомлення теми, цілей, плану заняття.
2. Обговорення теоретичних питань.
3. Робота з міні-кейсами.
4. Підбиття підсумків, виставлення оцінок.

Питання для підготовки:

1. Рецепція сигналів. Перетворення рецепторного потенціалу в імпульсну активність нервових шляхів.
2. Аналіз властивостей сигналу. Ідентифікація властивостей сигналу.
3. Класифікація і розпізнавання сигналів.
4. Класифікація подразників. Типи рецепторів
5. 3. Нейронні механізми сприйняття.
6. Сприйняття кольору з позиції векторної моделі обробки інформації.

Кейс-завдання

1. До окуліста звернувся чоловік 45 років. Скаржиться на труднощі при читанні. Вказує, що для читання він вимушений наближати книгу близько до очей.

Завдання студентам:

1. Поставте діагноз, яке явище спостерігається у чоловіка? Поясніть фізіологічний механізм його виникнення?
2. Яке порушення зору є протилежним досліджуваному явищу? Поясніть його психофізіологічну природу.
2. До лікаря звернувся чоловік та поскаржився на зміни гостроти слуху. З'ясувалося, що він працює диско барі.

Завдання студентам:

1. Визначте, які саме зміни гостроти слуху спостерігається у чоловіка? Поясніть фізіологічний механізм його виникнення?
2. Поясніть психофізіологічну природу цього явища.

Теми реферативних повідомлень:

1. Основні структурні компоненти системи зору.
2. Основні зорові функції та їх показники: бінокулярний, центральний, периферичний, колірний зір.
3. Сприйняття звуків. Структура основних слухових шляхів.

Практичне заняття 2.

Психофізіологія мислення. Психофізіологія мовлення

Вид заняття: Семінар-розгорнута бесіда.

Навчальні цілі заняття: знати та вміти пояснювати психофізіологію пізнавальних процесів.

План заняття:

1. Вступна організація, повідомлення теми, цілей, плану заняття.
2. Обговорення теоретичних питань.
3. Робота з міні-кейсами.
4. Підбиття підсумків, виставлення оцінок.

Питання для підготовки:

1. Друга сигнальна система.
2. Взаємозв'язок першої і другої сигнальних систем.
3. Розвиток та функції мови.
4. Периферичні системи забезпечення мови.
5. Мозкові центри мови.
6. Нейронні кореляти акустичного і смислового кодування слова.
7. Мова і міжпівкулева асиметрія.
8. Подієво-пов'язані потенціали мозку як інструмент вивчення нейрофізіологічного забезпечення мовленєвих функцій.
9. Структура процесу мислення.
10. Вербальний і невербальний інтелект.
11. Функціональна асиметрія мозку і особливості мисленевої діяльності.
12. Статеві відмінності і інтелектуальні функції.

13. Фокуси мозкової активності і мислення.
14. Мислення як зовні не виражені операції зі слідами пам'яті.
15. Психофізіологічні кореляти інтелекту, розумових операцій і здібностей.
16. Механізми творчої діяльності.

Кейс-завдання.

1. Жінці похилого віку важко підібрати слова, тому коли їй потрібен якийсь предмет, вона його не називала, а описувала. Наприклад, коли їй потрібна чашка, вона описувала і показувала, що з неї п'ють.

Завдання студентам:

Який мовленнєвий центр пошкоджено, як називається такий вид афазії?

2. Водій таксі під час автокатастрофи отримав важку травму головного мозку у зоні правої півкулі, внаслідок чого виникла вербальна агнозія.

Завдання студентам:

1. Конкретизуйте, де знаходяться пошкоджені мовленнєві центри у даного потерпілого і про що це свідчить.
2. Яка сигнальна система зруйнована у водія і чому саме?

3. В лікарню привезли чоловіка після струсу мозку. Після обстеження лікар поставив діагноз – «моторна афазія».

Завдання студентам:

1. Про що це свідчить.
2. Визначте, де знаходиться джерело ураження:
 - a) лобові частки;
 - b) скроневі частки і лімбічна система;
 - c) тім'яні частки;
 - d) потиличні частки;
 - e) ретикулярна формація.

4. Енцефалографія - метод реєстрації електричних коливань з поверхні черепа, що відображає сумарну, електричну активності клітин мозку в кожний момент часу.

Завдання студентам:

1. Які способи відведень ЕЕГ існують? (І біполярні; монополярні; II - фронтальні, окціпітальні, лобові, центральні, парієтальні, темпоральні).
2. За якими основними параметрами оцінюють діяльність мозкових структур при електроенцефалографії? (за амплітудою та частотою коливань).
3. Перерахуйте основні ритми ЕЕГ? (α - β - γ - Δ - θ -ритми).
4. Дайте характеристику α -ритму та вкажіть при яких станах організму він реєструється? (8-13Гц, 50-100 мкВ, в потиличних областях в спокійному стані з закритими очима, при медитації, тривалій монотонній діяльності).
5. Що таке «реакція десинхронізації» при реєстрації ЕЕГ? (Зміна α - ритму β -ритмом, який має велику частоту 14-30Гц і меншу амплітуду - 5 - 30мкВ). При якій патології це зустрічається?
6. При дослідженні пам'яті людини з провідною правою рукою було легше запам'ятати геометричні фігури, ніж словосполучення.

Завдання студентам:

Яка півкуля у цієї людини є провідною? За що вона відповідає?

5. П'ятирічна дитина після черепно-мозкової травми на деякий час втратила здатність говорити, але через тривалий час ця здатність в неї відновилась.

Завдання студентам:

Яка півкуля була травмована і за рахунок якої властивості ЦНС дітей відновлення мови стало можливим?

6. У досліджуваного з лікувальною метою зроблено переріз мозолистого тіла. За допомогою певного пристрою йому пред'являлись певні предмети лише лівій половині поля зору і пропонувалось відібрати ті ж самі предмети у ліву руку, але без зорового контролю.

Завдання студентам:

У таких умовах досліджуваний з провідною правою рукою:

- а) назве предмет і відбере його серед інших;

- b) назве предмет, але не відбере його серед інших;
- c) назве предмет лише після того, як відібрав його серед інших;
- d) відбере предмет серед інших, але не назве його ні до, ні після відбору;
- e) не відбере і не назве предмет.

Теми реферативних повідомлень:

- 1. Розвиток мовлення в онтогенезі.
- 2. Сприйняття мовленнєвих сигналів.
- 3. Психофізіологічні механізми мислення та мовлення.

**Практичне заняття 3.
Психофізіологія рухової активності.**

Вид заняття: Семінар-розгорнута бесіда.

Навчальні цілі заняття: знати та вміти пояснювати психофізіологію пізнавальних процесів.

План заняття:

- 1. Вступна організація, повідомлення теми, цілей, плану заняття.
- 2. Обговорення теоретичних питань.
- 3. Підбиття підсумків, виставлення оцінок.

Питання для підготовки:

- 1. Поняття рухової діяльності. Класифікація рухів.
- 2. Організація рухової системи. Поняття діяльності.
- 3. Види та структура діяльності.
- 4. Класифікація рухів.
- 5. Функціональна організація довільного руху.
- 6. Структура рухового акту.
- 7. Два принципи побудови рухів.
- 8. Механізм ініціації рухового акту.
- 9. Векторна модель управління руховими і вегетативними реакціями.

Теми реферативних повідомлень:

- 1. Електрофізіологічні кореляти організації руху.
- 2. Комплекс потенціалів мозку, пов'язаних з рухами.
- 3. Нейронна активність.

Практичне заняття 4.

Психофізіологія свідомості та несвідомого.

Вид заняття: Семінар-розгорнута бесіда.

Навчальні цілі заняття: знати та вміти пояснювати психофізіологію свідомості та несвідомого.

План заняття:

1. Вступна організація, повідомлення теми, цілей, плану заняття.
2. Обговорення теоретичних питань.
3. Робота з міні-кейсами.
4. Підбиття підсумків, виставлення оцінок.

Питання для підготовки:

1. Соціальна та трудова діяльність у розвитку свідомості людини.
2. Історія розвитку наукових поглядів на свідомість.
3. Мова і свідомість.
4. Функціональна асиметрія мозку і розуміння мозкових механізмів свідомості.
5. Які частини півкулі пов'язані з абстрактним мисленням?
6. Сон як психофізіологічний стан.
7. Інформаційна теорія сну.
8. Теорія сну П.Анохіна.
9. Види сну.
10. Механізми сну («центри сну»).
11. «Біологічний годинник».
12. Функціональне значення сну.
13. Безсоння: його причини і засоби профілактики.
14. Функціональні розлади сну.
15. Гіпнотичний сон. Сновидіння.
16. Утворення динамічного стереотипу.

Кейс-завдання

1. Машиністка швидко і без помилок надрукувала текст статті. Але коли її спитали: «Чи сподобалась стаття», вона нічого не змогла відповісти.

Завдання студентам:

1. Чи можна назвати високу майстерність друкування машиністкою усвідомленими діями?

2. Поясніть з точки зору вчення про свідомість і неусвідомлені форми поведінки.

2. На масовому заході виступав гіпнотизер. Після початку його виступу частина людей стала танцювати, рухати руками. Після закінчення виступу гіпнотизеру ці люди нічого не пам'ятали.

Завдання студентам:

1. В якій стадії гіпнозу знаходились ці люди?
 2. Що для неї характерно?
3. Маємо декілька життєвих ситуацій:
- 3.1. В сімейних відносинах один з подружжя абсолютно ігнорує наявність проблем з партнером.
 - 3.2. Бабця – стара діва – люто засуджує звичаї сучасної молоді. Але ще суворіше вона ставиться до своєї сусідки по лавці – такої же старої діві. Мовляв, характер у неї кепський, от ніхто заміж і не взяв.
 - 3.3. Школяр пояснює свою невдачу поганим настроєм вчителя.
 - 3.4. Людина заклопотана бажанням стати значущим і авторитетним членом групи. Цим мотивом вона стала наділяти колег, стала бачити в них конкурентів, суперників, й стала будувати відносини до них з позиції «самооборони».
 - 3.5. Хлоп'ячі підліткові «залицяння» за дівчатками зводяться до того, щоб якомога болючіше стукнути, смикнути за косичку і т.і.

Завдання студентам:

1. Прочитайте ситуації.
2. В кожному випадку поясніть, який вид психологічного захисту працює?

Теми реферативних повідомлень:

1. Медитація та гіпноз.
2. Інформаційний підхід до проблеми свідомості.
3. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку і несвідоме

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ (ЗАЛІКУ)

1. У чому полягають тенденції розвитку сучасної психофізіології?
2. Що є предметом вивчення психофізіології?
3. Які напрямки поєднує сучасна психофізіологія?
4. У чому полягає психофізіологічна проблема?
5. У чому полягають психофізіологічні концепції І.М. Сеченова та І.П. Павлова?
6. Які зарубіжні та радянські концепції пов'язані із вирішенням психофізіологічної проблеми?
7. Які проблеми є найбільш актуальними проблемами сучасної психофізіології, у чому полягає їх зміст?
8. У чому полягає зміст електро- та магнітоенцефалографічних досліджень?
9. Що являють собою викликані потенціали і як вони реєструються?
10. Які існують два основних способи дослідження електричної активності шкіри і в чому вони полягають?
11. Які показники серцево-судинної системи можуть використовуватись у психофізіологічних дослідженнях?
12. Яким чином реєстрація реакції очей може надати інформацію, що цікавить дослідника?
13. У чому полягає зміст поліграфічних досліджень?
14. Яким чином може здійснюватися дослідження нейродинамічних властивостей людини?
15. Які показники психофізіологічного стану можна досліджувати на основі самооцінки?
16. У чому полягає основна функція сенсорних процесів?
17. Що являє собою рецептор і як рецептори класифікуються?
18. Якою є загальна будова сенсорної системи?
19. Які основні структурні компоненти системи зору?
20. Якою є послідовність слухового відчуття?
21. У чому полягає функція вестибулярної системи?
22. Які існують основні види шкірної чутливості і чим вони відрізняються?
23. Яку функцію виконує сенсорна система кістково-м'язового апарату?
24. Якою є послідовність смакового відчуття?

25. Як побудована сенсорна система нюху?
26. Що являє собою увага і які є її основні властивості?
27. Які основні психофізіологічні механізми і моделі (теорії) уваги?
28. Які основні функції пам'яті?
29. Які існують види пам'яті?
30. Які основні психофізіологічні механізми і моделі (теорії) пам'яті?
31. Які послідовність процесу мовлення?
32. Які основні психофізіологічні механізми мовлення?
33. Що являє собою мислення як психофізіологічний процес?
34. Що являють собою емоції і які їх основні характеристики?
35. Якими є види та функції емоцій?
36. У чому полягає зміст основних теорій емоцій?
37. За якими індикаторами можна судити про наявність, ступінь виявлення та знак емоцій?
38. Які структури входять до складу лімбічної системи, і які за ними визнаються функції?
39. Як у формуванні і прояві емоцій виявляється функціональна асиметрія головного мозку?
40. Що являє собою свідомість людини?
41. Які основні риси та види свідомості?
42. У чому полягає зміст основних теорій свідомості людини?
43. У чому полягають психофізіологічні механізми свідомості?
44. Що являє собою несвідоме і в чому воно може виявлятися?
45. У чому виявляється неусвідомленість установки?
46. Як підсвідомі мотивації можуть впливати на поведінку людини?
47. Що являють собою поведінкові автоматизми і стереотипи?
48. У чому полягає феномен підпорогового сприйняття?
49. Які відмітні риси та властивості гіпнотичного стану?
50. Що являє собою сомнамбулізм?
51. Що являє собою сон людини і які його види існують?
52. У чому полягає сутність основних теорій сну?
53. Яким є зміст і фізіологічні характеристики стадій сну?
54. Що являє собою сновидіння?
55. Якою є потреба у сні на різних стадіях онтогенезу?
56. Яке функціональне значення сну?
57. Що являє собою рухова діяльність?
58. Як побудований опорно-руховий апарат людини?
59. Яким чином класифікуються рухи?

60. Яким є загальний план організації рухової системи ?
61. Які рівні складають систему управління рухами (за М.О. Бернштейном)?
62. З яких етапів складається схема управління руховою діяльністю (за О.Р. Малхазовим)?
63. Які існують загальні закономірності опанування руховою діяльністю?
64. З чого потрібно розпочинати навчання рухам, діям?
65. Що являє собою діяльність людини і які її специфічні риси ?
66. Які виділяють види діяльності?
67. Які існують підходи до визначення складових структури діяльності?
68. Які найбільш вагомими характеристики діяльності?
69. Які існують закономірності діяльності?
70. Які основні фактори ефективності діяльності?
71. Що являє собою працездатність?
72. Які існують періоди працездатності?
73. У чому полягає зміст, предмет та об'єкт психофізіології професійної діяльності?
74. Що являє собою стан людини, якими властивостями він характеризується?
75. Що являє собою психічний стан?
76. Які існують підходи до визначення функціонального стану?
77. Що являє собою психофізіологічний стан?
78. У чому полягає сутність стресу, які його основні чинники?
79. Що являє собою стан нервово-психічної напруги, які чинники її виникнення?
80. Які причини і види стомлення?
81. Що являє собою перевтома, і якими ознаками вона характеризується?
82. Що являє собою адаптація людини?
83. Які виділяють види адаптації, у чому полягає їх зміст?
84. Які основні типи адаптаційного реагування?
85. Що являє собою "ціна" адаптації, які її основні показники?
86. Що являє собою дезадаптація і як вона виявляється?
87. Як співвідносяться поняття адаптаційних можливостей людини?
88. У чому полягає зміст адаптивності та адаптаційних можливостей людини.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова (основна)

1. Алейникова Т.В. Возрастная психофизиология. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. [Электронный ресурс] / Т.В. Алейникова – Ростов-на-Дону: УНИИ валеологии РГУ, 2002. – 147 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/3hb>.
2. Волынкина Г.Ю., Суворов Н.Ф. Нейрофизиологическая структура эмоциональных состояний человека / Г.Ю. Волынкина, Н.Ф. Суворов – Л.: Наука, 1981. – 143 с.
3. Греченко Т.Н. Психофизиология. Учебное пособие. [Электронный ресурс] – М.: Гардарики, 1999. – 358 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/im2>.
4. Грицюк І.М. Психофізіологія: методичні матеріали для студентів спеціальності «Психологія» [Електронний ресурс] / І.М. Грицюк. — Луцьк, 2017. – 62 с: – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4170/4/psyhofiziolog.pdf>
5. Данилова Н.Н. Психофизиология: Учебник для вузов [Электронный ресурс] / Н.Н. Данилова. – М.: Аспект Пресс, 2012. – 368 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/i97>.
6. Данилова Н.Н. Функциональные состояния: механизмы и диагностика / Н.Н. Данилова – М.: Изд-во МГУ, 1985. – 286 с.
7. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология / Е.П. Ильин – СПб.: Питер, 2001. - 464 с.
8. Ильин Е.П. Психофизиология состояний человека [Электронный ресурс] / Е.П. Ильин – СПб.: Питер, 2005. – 412 с: ил. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/ui>.
9. Кабашнюк В.О. Психофізіологія: [навчальний посібник] / В.О. Кабашнюк, В.К. Гаврилькевич. – Львів: «Новий світ-2000», 2018. – 200 с.
10. Казин Э.М., Блинова Н.Г., Игишева Л.Н., Литвинова Н.А., Федоров А.И. Практикум по психофизиологической диагностике / Э.М. Казин, Н.Г. Блинова, Л.Н. Игишева и др.– М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 128 с.
11. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник / О.М. Кокун – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.
12. Костандов Э.А. Психофизиология сознания и бессознательного [Электронный ресурс] / Э.А.Костандов. – СПб.: Питер, 2004. – 176 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/68e>.
13. Коцан І.Я. Проблеми сучасної психофізіології: курс лекцій: навч. посіб.: [для студ. ВНЗ] / І.Я. Коцан, О.П. Мотузюк, І.П. Кузнецов. –

- Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Біол. ф-т, Каф. фізіології людини і тварин. – Луцьк: РВВ ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. – 184 с.
14. Кузів О.Є. Психофізіологія: курс лекцій [Електронний ресурс] / О.Є. Кузів – Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. – 194 с. – Режим доступу:
<http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/22518/1/Курс%20Лекцій%20Психофізіологія.pdf>
15. Леонова А.Б. Психодиагностика функциональных состояний человека / А.Б. Леонова – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 200 с.
16. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии : учеб. пособие для студ. учреждений высш. проф. образования [Электронный ресурс] / А.Р.Лурия. — 8-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия», 2013. — 384 с. – Режим доступу:
http://www.academia-moscow.ru/ftp_share/_books/fragments/fragment_22777.pdf
17. Макарчук М.Ю., Куценко Т.В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник [Електронний ресурс] / М.Ю. Макарчук, Т.В. Куценко, В.І. Кравченко, С.А. Данилов – К.: ООО "Интерсервис", 2011. – 329 с. – Режим доступу:
<http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Макарчук.pdf>
18. Маруненко І.М. Психофізіологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Електронний ресурс] / І.М. Маруненко – К.: Київськ. ун-т ім. Бориса Гринченка, 2015. – 408 с. – Режим доступу:
http://elibrary.kubg.edu.ua/12282/1/псих_фіз.pdf
19. Марютина Т.И., О.Ю. Ермолаев. Введение в психофизиологию [Электронный ресурс] / Т.И. Марютина, О.Ю. Ермолаев. – М.:Флинта, МПСУ, 2014. – 400 с. – Режим доступу:
http://www.studmed.ru/view/maryutina-tm-ermolaev-oyu-vvedenie-v-psihofiziologiyu_02180fe9cd0.html
20. Марютина Т.И. Психофизиология. Общая, возрастная, дифференциальная, клиническая. Учебник. [Электронный ресурс] / Т.И. Марютина. – М.: ООО "Научно-издательский центр ИНФРА-М", 2016. – 436 с. – Режим доступу:
<http://znanium.com/bookread2.php?book=502847>
21. Методика и техника психофизиологического эксперимента / Под ред. В.Г. Волкова – М.: Наука, 1987. – 102 с.
22. Милнер П. Физиологическая психология / П. Милнер – М.: Мир, 1973. – 678 с.
23. Николаева Е.И. Психофизиология: Психологическая физиология с основами физиологической психологии: Учебник для психологич. и биологич. специальностей вузов. / Е.И. Николаева – М.: ПЕР СЭ, 2008. – 624 с.

24. Психофизиология: Учебник для вузов. 4-е изд. [Электронный ресурс] / Под ред. Ю.И. Александрова. — СПб.: Питер, 2014. — 464 с.: ил. — (Серия «Учебник для вузов»). — Режим доступа: <http://www.klex.ru/hir>.
25. Симонов П.В. Адаптивные функции эмоций / П.В. Симонов // Физиология человека. — 1996. — Т.22. — №2. — с. 5-9.
26. Соколов Е.Н. С 549 Очерки по психофизиологии сознания. [Электронный ресурс] / Е.Н. Соколов — М.: МГУ, 2008. — 255 с. — Режим доступа: <http://www.klex.ru/iaк>.
27. Тітов І.Г. Вступ до психофізіології: навч. посіб. / І.Г.Тітов. — К.: Академвидав, 2011. — 296 с. — (Серія "Альма-матер").
28. Філімонова Н.Б. Комп'ютерна експрес-методика для визначення психофізіологічного стану людини / Зб. матеріалів конф. «Культура здоров'я як предмет освіти». — Херсон, 2000. — с.204-209.
29. Філіппов М.М. Психофізіологія людини: Навч посіб. [Електронний ресурс] / М.М.Філіпов — К: МАУП, 2003. — 136 с. — Режим доступа: <http://www.subject.com.ua/pdf/77.pdf>.
30. Хомская Е.Д. Нейропсихология / Е.Д. Хомская — М.: Изд-во Моск. ун-та, 2006. — 389 с.
31. Черенкова Л.В., Краснощекова Е.И., Соколова Л.В. Психофизиология в схемах и комментариях / Под ред. А.С.Батуева. — СПб.:Питер, 2006. — 240 с.: ил. — (Серия «Учебное пособие»).

Допоміжна

1. Адам Г. Восприятие, сознание, память. Размышления биолога: Пер. с англ. [Электронный ресурс] / Перевод Алексеенко Н.Ю.; Под ред. и с предисл. Е.Н. Соколова — М.: Мир, 1983. —152 с. — Режим доступа: http://www.fyodors.ru/pdf/Adam_perception.pdf.
2. Айзенк Г.Ю. Интеллект: новый взгляд [Электронный ресурс] / Г.Ю. Айзенк // Вопросы психологии, 1995. — № 1. — с. 111–131. — Режим доступа: <http://www.klex.ru/81r>.
3. Акимова М.К., Козлова В.Т. Психофизиологические особенности индивидуальности школьников: Учет и коррекция: учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по спец. педагогики и психологии [Электронный ресурс] / М.К. Акимова, В.Т. Козлова. — М.: AcademiA, 2002. — 158 с. — (Высшее образование). — Режим доступа: <http://www.klex.ru/cof>.
4. Горго Ю.П, Чайченко Г.М., Маліков М.В. Прикладна психофізіологія людини: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Ю.П. Горго, Г.М. Чайченко, М.В. Маліков. — Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2005.— 193 с.
5. Данилова Н.Н. Психофизиологическая диагностика функциональных состояний: Учеб. пособие. [Электронный ресурс] / Н.Н. Данилова — М.: Изд-во МГУ, 1992. — 192с. — Режим доступа: <http://www.psy.msu.ru/people/danilova/danilova1992.pdf>.

6. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология / В.Н. Дружинин – С-Пб.: Питер, 2000. – 320 с.
7. Забродин Ю.М., Лебедев А.Н. Психофизиология и психофизика [Электронный ресурс] / Ю.М. Забродин, А.Н. Лебедев – М.: Наука, 1977. – 290 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/im4>.
8. Китаев-Смык Л.А. Психология стресса / Л.А. Китаев-Смык – М.: Наука, 1983. – 368 с..
9. Клементьев А.М. Психофизиология. Учебное пособие для студентов-психологов заочной формы обучения / А.М. Клементьев – Иркутск: Изд-во ИрГТУ. – 2005.- 78 с.
10. Ковалев В.В. Психиатрия детского возраста / В.В. Ковалев – М.: Медицина, 1979. – 612 с.
11. Лебедев А.Н. Психофизиологические закономерности восприятия и памяти / А.Н. Лебедев – М.: Наука, 1985. – 224 с.
12. Макаренко Н.В. Психофизиологические функции человека и операторский труд / Н.В. Макаренко – К.: Наукова думка, 1991. – 216 с.
13. Макаренко Н.В. Теоретические основы и методики профессионального психофизиологического отбора военных специалистов / Н.В. Макаренко – К.: Просвіта, 1996. – 336 с.
14. Максимова Н.Ю., Малютина Е.Л., Пискун В.М. Основы детской патопсихологии: Учебное пособие / Н.Ю. Максимова, Е.Л. Малютина, В.М. Пискун – К.:НПЦ Перспектива, 1999.- 432с.
15. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под ред. А.А. Крылова, с.А. Маничева. – С-Пб: Питер, 2000. – 560 с.
16. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения [Электронный ресурс] / А.Л. Сиротюк – М.: ТЦ Сфера, 2003. — 288 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/ap6>.
17. Чурилова Т.М., Леденева Ю.Е., Топчий М.В. Дифференциальная и возрастная психофизиология [Электронный ресурс] / Т.М. Чурилова, Ю.Е. Леденева, М.В. Топчий – Северо-Кавказский социальный институт, 2004. – 219 с. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/9kg>.
18. Экман П. Психология эмоций. Я знаю, что ты чувствуешь [2-е изд.] / Пер. с англ. / П. Экман. – СПб.: Питер, 2011. – 334 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
2. <http://medbiol.ru/> – біологічна база даних
3. <https://anatomia.ucoz.com/> – анатомія людини.
4. <http://meduniver.com/> – Meduniver
5. <http://biochemistry.com.ua/> – центр біохімії
6. <http://www.medvuz.com/> – навчальний сайт.

Навчально-методичне видання

О. П. Запорожець
ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ

**методичні рекомендації до практичних занять
здобувачів ступеня вищої освіти магістр спеціальності
091 Біологія заочної форми здобуття освіти**

ISBN 978-617-7783-56-4 (електронне видання)

Підписано до видання з готового оригінал-макету 20.02.2020 р.

Формат 60×84/16.

Гарнітура Times.

Ум. друк. арк. 0,90. Обл.-вид. арк. 0,97.

Замовлення № 1421.

Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи: серія ХС № 48 від 14.04.2005 р.
видано Управлінням у справах преси та інформації
73000, Україна, м. Херсон, вул. Соборна, 2,
тел. (050) 133–10–13, e-mail: printvvs@gmail.com, vish_sveta@rambler.ru